

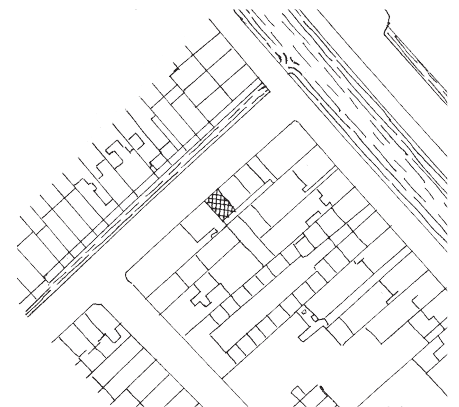
Den Haag, Elandstraat 12, 'Huis De Quack'

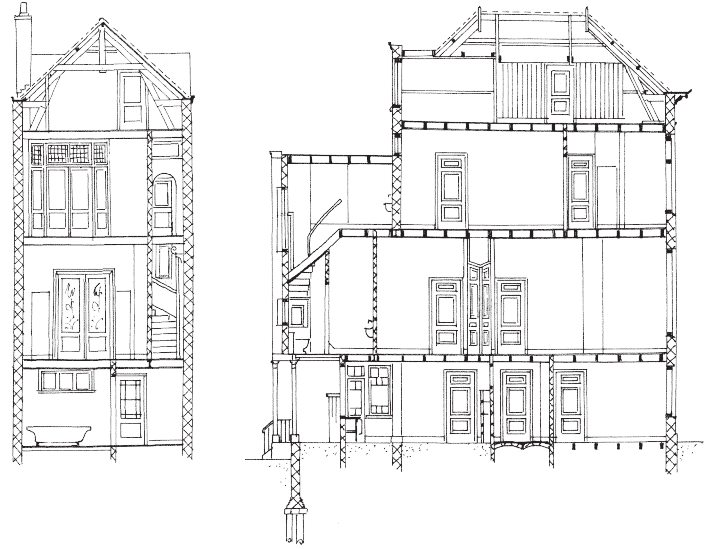
Elandstraat 12 in Den Haag werd gebouwd als typische Haagse burgermanswoning in een middenstandswijk in de jaren zeventig van de 19de eeuw. Het pand werd ingrijpend verbouwd in 1902–1903 naar plannen van architect Jan de Quack, een destijds bekende sierkunstenaar en architect die onder andere betrokken was bij de bouw van het Rijksmuseum in Amsterdam. Veel van het vroeg 20ste-eeuwse interieur, waaronder kamer- en-suite, glas-in-lood en keukeninrichting, is bewaard gebleven.

Situatie en geschiedenis¹

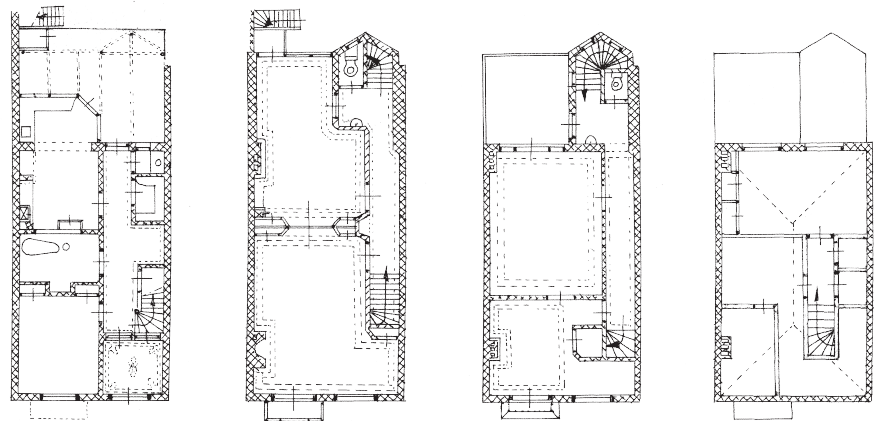
Het huis is gelegen aan de zuidzijde van de Elandstraat in het Zeeheldenkwartier. Het lijkt samen met Elandstraat 8 en 10 (p. 279) deel uit te maken van een bouwblok van drie huizen, maar hoort hier van oorsprong niet bij. Na de aanleg van de Elandstraat werd veel bouwgrond hier opgekocht door leden van de aannemersfamilie Van Roode. Zij traden op als speculanten en verkochten de grond door aan particulieren, vaak tegen flink hogere prijzen. In de stadswijken die aan het einde van de 19de eeuw in de polders rondom Den Haag werden aangelegd was dit een veelvoorkomend verschijnsel en ook in andere straten in het nieuwe Zeeheldenkwartier traden speculanten op vergelijkbare wijze op.² In 1877 verkocht de timmerman Cornelis Jacobus van Roode jr een perceel bouwgrond, omschreven in het kadaster als 'tuin en schuurtje', voor 4.800 gulden aan de assuradeur Anton Verweij. Deze splitste het perceel in 1878 en verkocht een kleine strook van de onbebouwde grond voor 143 gulden aan de hofmeester van Prins Hendrik van Oranje-Nassau,

Situatie 1892.

Situatie na verbouwing 1902–1903: voor- en achtergevel, dwars en langsdoorsnede, plattegrond begane grond, eerste verdieping, tweede verdieping en zolder.

Verkoopadvertentie uit de *Haagsche Courant* van 15 september 1902.

Ten overstaan van den Notaris M. TREUB, te 's-Gravenhage, zal in het Vendu-huis van de Vereeniging der Notarissen in de Nobelstraat aldaar, op **MAANDAG 22 SEPTEMBER 1902** in het openbaar worden geveid, en op **MAANDAG 29 SEPTEMBER 1902 d. a. v.**, telkens des avonds te 7 uur, worden verkocht:

Een HUIS met ERF en TUIN, staande en gelegen te 's-Gravenhage, aan de **Elandstraat No. 6**, kadastraal beken 1 gemeente 's-Gravenhage, Sectie O No. 4545 en 7030, te zamen groot 1 are 47 centiare.

Het Huis bevat: Beneden: Voorkamer, Provisiekamer en Keuken; op de eerste Etage: Voorkamer, Alkooft, Achterkamer; op de tweede Etage: Voorkamer, Achterkamer, Alkooft; voorts Zolder met Dienstbodevertrek.

In den grooten Tuin zijn bergplaatsen voor brandstoffen.

Het perceel is verhuurd tot 1 October 1902 voor de som van f600 per jaar.

De grondlasten bedragen f31.74. Aanvaarding 1 October 1902.

Betaaldag kooppenningen 1 November 1902 met bijbetaling van 5 pCt. rente 'sjaars over een maand.

Het Huis is te bezichtigen des Maandags en Donderdags van 2–4 uur, mits vooral bij de bewoners belet vragende. 1254

Nadere inlichtingen zijn te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris TREUB, Trompstraat 324.

Frederik Wilhelm Wieckert. De familie Wieckert had al eerder van de familie De Roode het huis Elandstraat 10 gekocht, dat in 1877 gebouwd was. In 1879 lieten zij Elandstraat 12 bouwen, deels op een onbebouwd stuk van het perceel Elandstraat 10, deels op de bouwgrond gekocht van Verweij.³ Het pand werd opgetrokken tussen de al eerder gebouwde huizen Elandstraat 10 en 14 en kreeg geen eigen zijmuren. In 1887 kocht Wieckert eveneens van Verweij twee stukken grond achter de huizen aan de Elandstraat, deze werden bij de percelen gevoegd als tuinen. Na het overlijden van het echtpaar Wieckert werden de huizen in 1902 door hun vijf dochters verkocht aan de meubelmaker Rochus Tuyt voor 17.125 gulden.⁴ Een half jaar later, in november 1902, verkocht deze de panden weer. Elandstraat 12 werd in de krant omschreven als bevattende: 'Beneden: Voorkamer, Provisiekamer en Keuken; op de eerste Etage: Voorkamer, Alkooft, Achterkamer; op de tweede Etage: Voorkamer, Achterkamer, Alkooft; voorts Zolder met Dienstbodevertrek'. Het huis werd voor 9.000 gulden gekocht door de architect Jan de Quack (1864–1941). Zijn naam is in de vergetelheid geraakt maar gedurende zijn leven was De Quack een gerenommeerd architect.⁵ Hij was onder Pierre Cuypers werkzaam als sierkunstenaar bij de bouw van het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam. Later was hij werkzaam bij Eduard Cuypers en hoofd van de afdeling 'Decoratieve Kunst' bij de Rijksgebouwendienst. De Quack liet het pand direct na aankoop ingrijpend verbouwen en betrok het als woonhuis. Na het overlijden van zijn echtgenote Elisabeth Guillelmine van Ginkel in 1916 werd het pand toebedeeld aan hun dochter Wilhelmina Petronella Elisabeth Henriette de Quack. Het werd in 1917 voor 12.000 gulden verkocht aan de buurman op Elandstraat 10 (p. 281), Jan Hendrik van Dalen.⁶ Door de familie Van Dalen werd het grootste deel van het pand verhuurd;

het is sindsdien nooit meer verkocht. De eetkamer en de badkamer op de begane grond en ook een groot deel van de tuin werden bij Elandstraat 10 getrokken. Een van de huurders was de Haagse kunstschilder Jan Th. Giesen (1900–1982), die in de jaren vijftig zijn atelier in het huis vestigde. Giesen was vooral bekend om zijn glas-in-loodwerk en houtsnedes met religieuze thema's. Het huis werd op een zeker moment in drie afzonderlijke appartementen gesplitst, maar deze wijziging is later ongedaan gemaakt. In 2016 werd het huis door mevrouw G. van Dalen nagelaten aan Vereniging Hendrick de Keyser.

Beschrijving en reconstructie⁷

Elandstraat 12 betreft een 19de-eeuws herenhuis of 'burgermanswoning', twee venstertraveeën breed met een rechte daklijst onder een flauw hellend schilddak. Het huis is 5 meter breed, ongeveer 10 meter hoog en 12 meter diep. Het werd opgetrokken tussen de bouwmuren van de buurpanden. Het heeft enkelvoudige balklagen en een beschoten gordingenkap. Deze wordt ondersteund door twee verbeterd-Hollandse spanten. De gangvloeren op de begane grond liggen op stampbeton.

De gevelbepleistering van de begane grond, de waterlijsten, de vensterhoogte en de daklijst sluiten aan bij het twee jaar eerder gebouwde Elandstraat 8–10, waarmee het een blok lijkt te vormen. In detaillering wijkt het pand echter af van deze huizen. De natuurstenen plint is iets hoger en het gepleisterde basement is in opzet eenvoudiger. Mogelijk heeft men getracht de gevel aan te laten sluiten bij de buurpanden door de vensterhoogte gelijk te stellen aan die van Elandstraat 10 en de plint in hoogte en detaillering aan die van Elandstraat 14. De gevel is opgetrokken in smalle donkerbruine bakstenen gemetseld in kruisverband met smalle voegjes. De brede, gepleisterde en in de hoeken afgeronde vensterlijsten doen op het eerste gezicht stilistisch vermoeden dat het pand ouder is dan Elandstraat 8–10, uit de transportaktes en uit de constructie blijkt echter dat dit niet mogelijk is. Het pand had oorspronkelijk T-vensters waarvan een aantal bewaard is. De daklijst omvat een hoofdgestel, met fries, tandlijst en kroonlijst, identiek aan de daklijst van Elandstraat 8–10. Bij de verbouwing in 1902–1903, in opdracht van Jan de Quack, kreeg het huis aan de voorzijde een erkeruitbouw en een balkon met openslaande deuren. De achtergevel dateert eveneens van deze verbouwing. Er werd toen een 'puntige' traptoren tegen het huis gebouwd die de verdiepingen met elkaar verbindt en de eerste verdieping werd naar achteren uitgebouwd. De aanbouw rust op ijzeren staanders en gemetselde troggewelfjes tussen ijzeren liggers. Onder de aanbouw, die een eigen buitentrapp had naar de tuin, ontstond een tuinveranda. De achtergevel werd verhoogd en afgesloten met een rechte lijst.

Ook de indeling en interieurafwerking van het huis dateren grotendeels van de ingrijpende verbouwing van 1902–1903. Nieuwe binnenmuren werden opgetrokken in drijfsteen, de buitenmuren van de nieuwe achtergevel in baksteen. Oorspronkelijk had het pand een indeling in voor- en achterkamers met een trap daartussen. Bij de verbouwing verdween de trap naar de achterzijde van het huis waardoor de vertrekken op de hoofdverdieping en-suite aan elkaar gekoppeld konden worden. Op alle verdiepingen werd gasverlichting aangebracht. Doordat het huis betrekkelijk snel na deze verbouwing in handen kwam van de familie Van Dalen is het vroeg 20ste-eeuwse interieur grotendeels bewaard gebleven.

Het huis is sinds 1902–1903 opgedeeld in een smalle 'verkeersbeuk' en een bredere beuk met vertrekken. De indeling is in hoofdlijnen op alle verdiepingen gelijk, met rechts een vrij smalle gang en links de kamers. Op de begane grond is er meer ruimte gebruikt voor de gang. Achter de voordeur ligt een vestibule met een opmerkelijke dubbele tochtdeur oorspronkelijk met geëtsd glas, die in twee delen opengeklapt kan worden waardoor de trap vrij in de gang komt te staan. Hierachter ligt de gang met garderobe voorzien van een granito vloer. Rechts in de gang was een grote provisiekast en tegen de achtergevel een privaat dat losde op een beerput achter het huis. De tekeningen van de verbouwing uit 1902 doen vermoeden dat het hier nog ging om een eenvoudig privaat, in tegenstelling tot de porseleinen spoeltoiletten met stortbakken op de verdiepingen. Mogelijk was het privaat beneden voor personeel bestemd. In de brede beuk op de begane grond lagen achter elkaar een eetkamer,

Studioportret van Jan de Quack (1864–1941).

De uitbouw van 1902–1903.

De keuken op de begane grond bleef goed bewaard. In het interieur zijn meerdere onderdelen te vinden die vermoedelijk nog uit 1902 dateren, waaronder een etensliftje, servieskast en keukenkastjes. Foto's voor restauratie.

De voormalige tekenkamer van De Quack op zolder.

Kamer-en-suite op de eerste verdieping voor restauratie.

Interieur van de traptoren.

badkamer en keuken. De badkamer had een ligbad, niet ver van de keuken. De keuken bewaart een granito aanrecht, een schouw met schildpadtegels, ingebouwde kasten en een etensliftje. De eetkamer en badkamer werden na aankoop van het pand door de familie Van Dalen in 1917 met een doorbraak bij het buurpand Elandstraat 10 getrokken en in gebruik genomen als kluis en kantoor. De deuren van deze vertrekken werden dichtgemetseld.

Op de eerste verdieping ligt aan de straatzijde een salon, gekoppeld aan een woonkamer aan de achterzijde. De kamer-en-suite is opgezet naar de vroeg 20ste-eeuwse mode, met schuin naar binnen afgetimmerde panelen waartussen schuifdeuren met glaspanelen met geëtste landschapsvoorstellingen.⁸ De suite was oorspronkelijk in een lichtgele okertint geschilderd en afgewerkt met gouden biesjes. Het plafond van de salon en de erkeruitbouw waren beschilderd met bloemvoorstellingen, sterren en enkele letters, vermoedelijk aangebracht door de kunstschilder Giesen. In de traptoren is een wandfonteintje aangebracht en onder de trap een toilet. Op de tweede verdieping ligt een logeerkamer aan de straatzijde en een slaapkamer aan de achterzijde. De slaapkamer heeft openslaande deuren naar een balkon op de uitbouw. Op de overloop is een fonteintje en een derde toilet naast de trap. Beide toiletten waren net als het privaat aangesloten op een beerput in de tuin. De zolderverdieping bevatte een studeervertrek, voorzien van een grote werktafel en inbouwkasten, een overloop met enkele kasten en een dienstbodenkamertje aan de voorzijde.

- 1 W.J.Th. Broug, 'Herinneringen aan de Zeeheldenbuurt', in: *Jaarboek Die Haghe* 1975, p. 97–112. De Groene Eland, *Zeeheldenkwartier. Haagse wijk met vele gezichten*, Den Haag 2015. W.M. van Elburg, 'Het 'burgershuis'. 19de-eeuwse Haagse architectuurtypologie en het legaat Van Dalen', in: *Jaarverslag Vereniging Hendrick de Keyser* 98 (2016), p. 60–85. Archiefstukken familie Van Dalen (Archief Ver. Hendrick de Keyser).
- 2 De familie Van Roode was ook in het bezit van de grond waarop zij Elandstraat 8–10 lieten bouwen (p. 280). Een vergelijkbare speculerende handelswijze is op te merken bij de bouw van Piet Heinstraat 2B-4 (p. 331), en Toussaintkade 15 t/m 19 (p. 289).
- 3 Of Elandstraat 12 alleen op de grond werd gebouwd die gekocht was van Anton Verweij is niet geheel duidelijk, het perceel ('elf centiaeren') lijkt hier te klein voor. In de boedelscheiding na het overlijden van het echtpaar Wieckert werd genoteerd dat de grond waarop

Elandstraat 12 was gebouwd, afkomstig was van de vervallen kadastrale nummers sectie O 3871 (gekocht van Verweij) én 3310 (waar ten tijde van koop al Elandstraat 10 gebouwd was, mogelijk was hier nog vrije grond naast).

- 4 Tuyt was eigenaar van veel panden in het Zeeheldenkwartier en woonde tot zijn dood in het huis Toussaintkade 22, (p. 232).
- 5 Blijkens de vele krantenartikelen die aan hem gewijd werden tijdens zijn leven. Zie ook G.S. van Holthe tot Echten, 'Rijksbouwkundige Jacobus van Lokhorst en zijn bureau 1878–1906', in: *Bulletin KNOB* 85 (1986), nr. 5, p. 197–198.
- 6 Van Dalen woonde in het naastgelegen huis Elandstraat 10 (p. 281).
- 7 Archiefstukken familie Van Dalen (Archief Ver. Hendrick de Keyser), bouwtekeningen in HGA Den Haag.
- 8 Een vergelijkbare suite is in kleinere vorm te vinden in Molenstraat 63 in Den Helder (p. 256).